

Utvalget for framtidens fellesskole

Oslo, 1. juni 2025

Innspill til Utvalget for framtidens fellesskole

Redd Barna viser til Utvalget for framtidens fellesskole sitt arbeid, og vi takker for muligheten til å gi innspill og komme på muntlig innspillsmøte. Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for oppfyllelse av barns rettigheter slik de er nedfelt i FNs barnekonvensjon. Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barnerettighetene i Norge med særlig fokus på barn i sårbare livssituasjoner.

Som en barnerettighetsorganisasjon arbeider vi for å sikre at alle elever skal få innfridd sin rett til god utdanning, få påvirke egen undervisning og skolehverdag, få innfridd eventuelle behov for tilrettelegging, og et trygt og godt skolemiljø, som fremmer helse, inkludering, trivsel og læring.

Hensynet til barns rettigheter skal være styrende for digitaliseringen i skolen og skolen skal ikke reprodusere ulikheter i samfunnet. Redd Barna jobber med ulikhet og familiefattigdom i et rettighetsperspektiv. Oppvekst i en familie med lavinntekt kan begrense barns muligheter til å delta og lykkes i skolen, og dermed svekke fellesskolens rolle som arena for inkludering og for sosial mobilitet.

Overordnet innspill om barn og ungdoms medvirkning i utvalgets arbeid

Redd Barna er glad for at utvalget skal tilrettelegge for at barn og unge skal få medvirke fra et tidlig tidspunkt i prosessen på en alderstilpasset måte. Barnekonvensjonens artikkel 12 slår fast at alle barn har rett til å bli hørt og påvirke i saker som angår dem. Det følger også av Utredningsinstruksen at alle statlige utredninger skal vurdere konsekvensene for barn og unge, samt involvere barn og unge på egnet måte.¹

Vi vil oppfordre utvalget til å bruke FNs [generelle kommentar nr 12: Barnets rett til å bli hørt](#), inkludert de ni grunnleggende kravene til gjennomføringen av barnets rett til å bli hørt, som utgangspunkt for det videre arbeidet med å tilrettelegge for medvirkning fra barn og unge.²

Vi har følgende innspill til utvalget, fordelt på de spørsmålene dere stilte til innspillsmøtet.

1. Hva legger dere i begrepet fellesskolen?

Fellesskolen er et inkluderende felleskap for alle elever

I et barnerettighetsperspektiv er fellesskolen en sentral arena som bidrar til å sikre alle barns rettigheter og særlig retten til god utdanning uavhengig av hvem man er og hvilke bakgrunn man har, i tråd med FNs barnekonvensjon artikkel 28 og 29.

¹ [Veileder til utredningsinstruksen \(2024\)](#) Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ)

² [Generell Kommentar nr. 12 \(2009\): Barnets rett til å bli hørt](#)

I fellesskolen møtes elever i samfunnet for å oppleve god læring og for å utvikle seg faglig og sosialt. Fellesskolen har et tosidig mandat, ved at fellesskolen skal utdanne elever, gi dem god faglig kunnskap og ferdigheter og bidra til at elevene skal utvikle seg personlig og sosialt. Redd Barna mener det er viktig at fellesskolen både ivaretar og verdsetter barndommens egenverdi, og at barn får oppleve tilhørighet til og reell medvirkning i et trygt fellesskap der de trives og får venner.

Fellesskolen skal være en trygg arena for demokratisk dannelse, som fremmer ytringsfrihet og likeverd, og rommer meningsmangfold og ulike perspektiver i elevgruppa. I skolen skal elever lære å møte hverandre med gjensidig respekt, tillit og nysgjerrighet. Dette mener Redd Barna er en styrke for å skape et inkluderende og mer tolerant demokratisk samfunn.

Fellesskolen bidrar til å tilby utdanning uten diskriminering. Ikke-diskrimineringsprinsippet i barnekonvensjonen legger vekt på at ingen elever skal holdes utenfor på bakgrunn av hvem de er eller hvor de kommer fra, og uavhengig av deres evner, funksjonsnivå og meninger. For å sikre at fellesskolen er inkluderende, må den bygges på prinsippene universell utforming, tilrettelegging og likestilling.

Et annet viktig kjennetegn ved fellesskolen er at det er gratis for alle. Dersom barns likeverdige rett til god utdanning skal kunne innfris, er gratisprinsippet i skolen et sentralt element. Fellesskolen har en viktig rolle i å fremme sosial mobilitet ved å gi alle barn mulighet til å bryte med sosial arv og bidra til like muligheter for videre utdanning, jobb og deltakelse i samfunnet.

Fellesskolen gir like muligheter til å utvikle seg og likeverdig opplæring, slik at elevene mestrer overgangen til voksenlivet og arbeidslivet, og kan ta aktivt del i vårt demokratiske samfunn.

2. Hva mener dere det er viktigst å bevare ved dagens skole?

Redd Barna ønsker at verdigrunnlaget og prinsippene til grunnopplæringen skal bevares. Redd Barna mener det er viktig å bevare nærskolen og fellesskolen som et prinsipp, som skal romme hele elevmangfoldet, og der inkludering og likeverdig utdanning skal være førende.

Vi er glade for at elevenes beste alltid skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som angår dem.

Det er særlig noen ting vi vil understreke viktigheten av å bevare ved dagens skole:

Elevmedvirkning og demokratiopplæring i skolen

Retten til å påvirke og bli hørt etter FNs barnekonvensjon tilhører alle barn, uavhengig av hvem de er og hvilken bakgrunn de har. At alle elever skal ha den samme muligheten til å medvirke og påvirke undervisningen og skolehverdagen, i et inkluderende fellesskap, er etter Redd Barnas mening avgjørende for en god fellesskole. Å legge til rette for at alle elever får erfare å bli lyttet til og tatt på alvor og får delta i reelle demokratiske prosesser, er videre viktig for å motvirke utenforskap og styrke elevers demokratiske kompetanse og beredskap også inn i framtiden.

Elevdemokratiet har gjennom mange år hatt en formell plass i norsk skole. Både grunnskoler og videregående skoler har vært pålagt å ha elevråd siden 1960-tallet. Elevrådene er representative organ

som skal være demokratisk valgt av elevene selv og fremme deres interesser og synspunkter. Redd Barna er svært glade for at ny opplæringslov viderefører kravet om elevråd på alle skoler, så lenge ikke elevene ønsker en annen organisering, og vi ønsker at ordningen med elevråd på alle skoler skal bevares og styrkes, slik at den i enda større grad oppleves som en demokratisk ordning og bidrar til å oppfylle alle elevers rett til å bli hørt i tråd med barnekonvensjonen.

Videre vil Redd Barna løfte fram at elevenes rett til medvirkning og krav til skoledemokrati er nedfelt både i opplæringslovens formålsparagraf, samt i egne bestemmelser som gjelder både grunnskoleopplæringen og videregående opplæring. Overordnet del av læreplanverket inneholder også tydelige formuleringer som fremhever at skolen skal være et sted der barn og unge ikke bare lærer om demokrati, men opplever demokrati i praksis. Det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap i læreplanverket LK20 skal sette elevene i stand til å delta aktivt i samfunnet og bidra til å videreutvikle demokratiet. Redd Barna mener at dette til sammen utgjør et viktig rammeverk for elevmedvirkning og skoledemokrati som må bevares også når framtidens fellesskole skal utvikles.

Gratisprinsippet og ikke-diskriminering

Redd Barna mener at det er avgjørende at gratisprinsippet i grunnskolen bevares og styrkes i skolen. Det sikrer likeverdig tilgang til utdanning for alle, uavhengig av sosioøkonomisk status, og bidrar på den måten til sosial mobilitet.

At fellesskolen også utgjør en fellesarena for alle barn uavhengig av funksjonsnivå, sosioøkonomisk bakgrunn, etnisitet eller andre diskrimineringsgrunnlag er også et sentralt kjennetegn og bevaringspunkt for fellesskolen.

Faglig og sosial læring i et trygt fellesskap

Redd Barna erfarer at elever lærer og trives bedre hvis de er trygge på hverandre, opplever et inkluderende og godt klassemiljø og samarbeider godt på tvers av grupperinger i klassen og på tvers av kjønn. I et slikt fellesskap vil elevene i større grad diskutere felles problemstillinger og være nysgjerrige og utforske ulike temaer sammen i fellesskap. Elever kan oppleve god faglig og sosial læring, hvis de har et ytringsklima i klasserommet der det er trygt å si sine meninger, der de kan stille spørsmål ved ting man lurer på og der man kan være enige i at man er uenige. Redd Barna erfarer at de skolene som har et godt skole-hjem-samarbeid med god foreldremedvirkning og god dialog med hjemmene, der har også elevene bedre forutsetninger for å få en bedre og tryggere skolehverdag.

Sosial læring skjer gjennom at elever får tid og rom i skolen til å erfare, utforske og øve seg i fellesskap med jevnaldrende. Dette forutsetter at de har et trygt og godt skolemiljø. For mange elever og lærere som vi snakker med, forbinder de det sosiale og faglige tett sammen med hverandre.

Det blir like viktig i framtidens skole at skolen lar elevene øve seg så sosiale ferdigheter, og at lærere får nok tid og kapasitet til å jobbe med det relasjonelle i elevgruppa, og også tid til å bygge god relasjon mellom elev og lærer.

3. Hvilke utviklingstrekk i samfunnet mener dere utfordrer fellesskolen?

Redd Barna mener det er flere utviklingstrekk i samfunnet som utfordrer fellesskolen. Vi vil oppsummere noen av dem her:

Store kommunale forskjeller og presset skoleøkonomi

Redd Barna er bekymret for hvordan økende økonomiske forskjeller mellom kommuner kan svekke fellesskolens evne til å sikre barns rett til likeverdig opplæring.

Barns muligheter i skolen skal ikke avgjøres av hvilken kommune de vokser opp i, men i praksis ser vi store variasjoner i kvaliteten på undervisning og skolemiljø, som ofte skyldes at skoleøkonomien er under betydelig press, men også demografiske endringer som fraflytting og nedgang i elevtall. Dette har flere steder ført til skolenedleggelser og manglende evne til å innfri opplæringslovens krav.

Tilbudet til barn varierer betydelig mellom kommuner – både når det gjelder lærertetthet, spesialpedagogisk støtte, tilgang på læremidler, miljøarbeid, kvalitet på skolefritidsordningen og tilstrekkelig tilgang på gode hjelpetjenester. Dette utfordrer barns rett til tilpasset opplæring, trygghet og medvirkning.

FNs barnekomité har uttrykt bekymring for at økonomiske forskjeller i kommunesektoren fører til ulik gjennomføring av barns rettigheter i Norge.³ Økende økonomiske forskjeller mellom kommuner truer fellesskolens evne til å gi alle barn et likeverdig skoletilbud og svekker gjennomføringen av barns rettigheter på tvers av landet. Dette er en alvorlig utvikling som utvalget bør adressere tydelig i sitt arbeid.

Fagfornyelsen og læreplanverket

Fagfornyelsens mål er å bidra til at elever skulle bli aktive deltakere i sin læring og utforske temaer i fellesskap med jevnaldrende elever og med god støtte fra læreren, og på den måten få mer faglig og sosialt utbytte av undervisningen. Elevene skulle gjennom de nye læreplanene bli bedre rustet på kompetanser som er viktig for nåtidens og framtidens arbeidsliv, gjennom å styrke elevenes evne til kritisk tenkning, problemløsning, kommunikasjon, samarbeid og samhandling. Ved at elevene skulle få samhandlingskompetanse, skulle det gi dem kompetanse både på samhandling, deltakelse og demokrati.⁴

Fagfornyelsens intensjoner bør også være styrende for framtidens skole. Vi mener imidlertid at mange av intensjonene i fagfornyelsen, ikke kan realiseres fullverdig blant annet på grunn av mangel på ressurser og for dårlig rammebetingelser i skolene. Redd Barna er glade for de tiltakene Regjeringen har igangsatt for å legge til rette for en mer praktisk skole for bedre læring, motivasjon og trivsel. Det er imidlertid bekymringsfullt at undervisningen oppleves av elever som altfor teoretisk og lite variert i dagens skole.

I framtidens skole bør myndighetene styrke de praktiske og estetiske fagene, og verdsette dem på lik linje med de andre fagene. Elever liker svært dårlig å miste disse timene til fordel for norsk, matte og andre fag,

³ [SUPPLERENDE RAPPORT TIL NORGES SYVENDE RAPPORT TIL FNS BARNEKOMITÉ](#) 2024: 9

⁴ NOU 2015: 8 Framtidens skole – Fornyelse av fag og kompetanser: 10, 27

og de ønsker at det skulle være like mange timer i de praktiske og estetiske fagene på hvert trinn så timeantallet ikke avtar jo høyere du kommer opp i trinnene.⁵

Skolestress, press og vurderinger

Redd Barna har et pågående skolefraværprosjekt, der vi innhenter barn og unges stemmer om skolefravær. Endelig rapport lanseres høsten 2025, og da vil Redd Barna sende rapporten til utvalget.

For ungdommer med langvarig skolefravær, har overgangen mellom barneskolen og ungdomsskolen vært veldig stor, med mange faglige og sosiale utfordringer. Overgangen til større klasser, flere faglærere å forholde seg til, flere overganger mellom fagene, mindre forutsigbarhet, mye teori, høyt læringstrykk og vurderinger har skapt skolestress. Mange av elevene opplever press fra skolen på at de må prestere, både når det kommer til framføringer i klassen, innleveringer og prøver.

Det kan tyde på at det skolestresset og presset elevene opplever med stadige krav om vurderinger i alle fag, framføringer og innleveringer, oppleves som vanskelig å stå i. Det gir elevene liten mestring og lite motivasjon, noe som igjen går utover deres læring og trivsel. Dette er en utvikling som bekreftes også i Ungdata-tall de siste årene.⁶

Redd Barna mener dette utfordrer fellesskolen, og at tiltak i framtidens skole må dempe presset og heller øke læringslyst, motivasjon og mestring hos ungdomsskoleelever.

Funn fra forskningsprosjektet DEMOCIT viser også at strukturelle rammer som skolens behov for vurdering, kan være til hinder for elevers medvirkning og medbestemmelse og dermed også for utviklingen av politisk mestringstro.⁷

Press på demokratiske verdier, polarisering og dårlig ytringsklima

Det er demokratisk tilbakegang i verden, og dette påvirker også Norge. Fellesskolen er en særlig viktig arena for å sikre at alle barn lærer om demokrati gjennom reell demokratisk deltakelse. Barn og unge i Norge har god kunnskap om demokratiet, men ICCS 2022 viser at kunnskapen om demokrati blant norske 14-åringer er synkende.⁸ Særlig bekymringsfullt er det at andelen elever på det laveste kunnskapsnivået har økt fra 4,5 prosent i 2016 til 11,9 prosent i 2022. Forskning som bygger på ICCS 2016, viser at opplevelsen av politisk mestringstro, som er avgjørende for at ungdom ser på seg selv som deltakere i demokratiet, i stor grad påvirkes av sosiale kategorier som kjønn og sosioøkonomisk status.

Flere grupper barn – som barn med funksjonsnedsettelse, barn med minoritetsbakgrunn og barn i lavinntektsfamilier – opplever systematiske barrierer for deltakelse og medvirkning både i skolen og i

⁵ «Ikke bare si at det kommer til å ordne seg», [Elevers stemmer om trivsel og mobbing](#). Redd Barna-rapport 2019:44,70, [Elevorganisasjonens notat som ble utarbeidet til stortingsmeldingen, s. 9](#)

⁶ Bakken, Anders: [Ungdata 2024 Nasjonale resultater](#): 4

⁷ Huang, L.; Kjostvedt, A.G.; Jøsok, E.; Seland, I.; Tolgensbakk, I.; Kosberg, E.; Grevle, T.E. & Davan, L.B. (2023). Demokrati, læring og mobilisering for unge medborgere (DEMO-CIT). Kort oppsummert 4/23 ([oda.oslomet.no](#))

⁸ Caspersen, J., Wendelborg, C. og Storstad, O. (2023). Ett steg fram og to tilbake: Demokratiforståelse, holdninger og deltakelse blant norske ungdomsskoleelever. NTNU Samfunnsforskning

samfunnet for øvrig. Dette svekker deres reelle tilgang til demokratiske rettigheter og fellesskap, og er utviklingstrekk som utvalget må ta på alvor.

I tillegg ser vi tendens til økt polarisering i samfunnet, som forsterkes i stor grad i sosiale medier. Dette påvirker også skolen og skaper grobunn for polarisering i skolen og påvirker ytringsklimaet i klasserom. Rapporten til ekstremismekommisjonen påpeker at skolen og lærere er viktige aktører for å forebygge radikaliserings og ekstremisme blant ungdom, blant annet gjennom å legge til rette for aktiv deltakelse hvor uenigheter synliggjøres. Kommisjonen skriver at det må settes trygge rammer rundt det å være uenig og løse konflikter, slik at ulike holdninger og oppfatninger får lov til å komme frem.⁹

Redd Barna har snakket med ungdomsskoleelever flere steder i landet om hvordan språk og ord som brukes i elevgruppa påvirker deres læring, trivsel og mestring i skolen. Foreløpige funn viser at elever i stor grad har en ekskluderende språkbruk og at særlig utbredelsen av seksuell trakassering og identitetsbaserte skjellsord som er knyttet til kjønn, seksuell orientering, etnisitet, hudfarge, religion, funksjonsevne, kropp og utseende, og sosioøkonomisk bakgrunn, påvirker relasjonene mellom elever, læringsmiljøet og ytringsklimaet i klassen negativt.

Levekårsutfordringer og økende forskjeller i samfunnet

Økende sosiale forskjeller påvirker barns muligheter i skolen negativt. SSBs siste tall, fra 2023, viser at 96 200 barn – eller 9,9 % av alle barn i Norge – vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt.¹⁰ Det er en tredobling siden 2001, og en økning på 70 % siden 2006. Tallene fanger ikke opp økte levekostnader under dyrtiden. I 2023 rapporterte nesten to av ti husholdninger at de hadde økonomiske utfordringer, og mange familier med barn under 15 år har måttet kutte i barnas fritidsaktiviteter.¹¹

For barn som vokser opp med lav inntekt, handler det ikke bare om økonomi – men også om læring, trivsel og framtidshåp. Flere levekårsutfordringer hopper seg ofte opp i samme familier og nærmiljøer – som dårlige boforhold, psykisk uhelse og manglende tilgang til støtte og fritidsaktiviteter. Dette gir geografisk ulikhet i barns oppvekstsvilkår, som også slår inn i skolen.

Rapporten *Et jevnere utdanningsløp* viser at barns sosiale bakgrunn har stor betydning for hvordan de klarer seg i skolen – og at forskjellene øker med alderen.¹² Allerede ved skolestart stiller barn med lav sosioøkonomisk bakgrunn svakere, og læringsgapet forsterkes gjennom skoleløpet.¹³ Forskning viser også at barn fra lavere sosiale lag har lavere karakterer, lavere fullføringsgrad i videregående, svakere tilknytning til arbeidslivet og større risiko for psykiske helseutfordringer.¹⁴ Skolen har dermed ikke lyktes i å sikre like muligheter uavhengig av bakgrunn, og dette bør i større grad adresseres i framtidens skole.

⁹ NOU 2024: 3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet

¹⁰ [Lavere andel barn med vedvarende lavinntekt i 2023](https://ssb.no/lavere-andel-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2023) (ssb.no)

¹¹ [Dyrtid 4: Det er ikke over ennå. Husholdenes økonomiske trygghet i august 2023](https://oslomet.no/dyrtid-4-det-er-ikke-over-enn-a-husholdenes-okonomiske-trygghet-i-august-2023) (oslomet.no)

¹² Kunnskapsdepartementet. (2024). [Et jevnere utdanningsløp](https://www.kunnskapsdepartementet.no/et-jevnere-utdanningslop). Barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn. Kunnskapsdepartementet.

¹³ Nordahl, T. o. N., Sigrud Øyen. (2023). Sosial ulikhet i skolen. PAIDEIA, 25.

¹⁴ Sandsør, A. M. J., Zachrisson, Henrik Daae, Karoly, Lynn A., og Dearing, Eric. (2023). [The Widening Achievement Gap Between Rich and Poor in a Nordic Country](https://www.researchgate.net/publication/368111111). Educational Researcher, 52(4), 195-205

En digital barndom og digitalisering i skolen

Til tross for at digitalisering bidrar til læring, informasjon og sosial kontakt, mener vi at digitaliseringen i samfunnet og i skolen spesielt, kan utfordre fellesskolen.

Satsing på digital læringsanalyse, når det brukes i stor skala, mener vi kan utfordre fellesskolen. Det kan føre til mer individualisert læring, som gjør at fokuset ikke handler om læring i fellesskap, men om den enkeltes prestasjoner, noe vi har omtalt i vår høringsuttalelse til NOU 2023:19.

Digitalisering i skolen har også utfordret skolen gjennom økt kommersialisering. I skolen ser vi at barn bruker gratis apper der barn betaler med sin persondata og blir utsatt for målrettet reklame, og blir eksponert for skadelig innhold. Skadelige algoritmer og avhengighetsskapende mekanismer, kan utfordre konsentrasjon og ro, også i klassen og i arbeid med læring. At skolen hviler seg på oppgaver som baserer seg på internettsøk kan også føre til økt individualisering, og at barns læring i skolearbeid hjemme hviler altfor mye på foreldres støtte i å søke faglig godt innhold, ettersom barn ofte sliter med å skille mellom reklame, faglig innhold og betalt innhold.

Videre utgjør bruk av plattformene en demokratisk risiko. Unge blir eksponert for ekstremt innhold, og innhold som har som mål å destabilisere demokratiske verdier. Lærere og voksne rundt barna har i liten grad innsyn i hvilke fellesskap barna deltar i, og hvilket innhold som kommer opp i de ulike feedene.

En annen risiko knyttet til digitalisering er at elever kan møte barrierer for å delta digitalt. Dette kan gå utover elevers læring og sosiale tilknytning til skolen, i tillegg til at foreldrenes barrierer for å delta digitalt kan gå utover hjem-skole-samarbeidet. Det kan være mange forklaringer på dette, som for eksempel manglende universell utforming i digitale læremidler, at foreldre ikke har tilgang til bank ID og dermed ikke får fulgt opp, i tillegg til at det kan skyldes dårlig tilgang til nett hjemme.

Manglende tilrettelegging og manglende kompetanse

I stortingsmeldingen *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO* understrekes det at et vanlig anslag er at det til enhver tid er 15-25 prosent barn og unge som trenger særskilt tilrettelegging i en kort periode, andre trenger det varig eller over lengre tid.¹⁵

Det er dessuten flere elever som altfor sent eller ikke i det hele tatt får utredet sitt behov for individuelt tilpasset opplæring og tilrettelegging, og de blir dermed ikke fanget opp og får heller ikke den hjelp og støtte som de trenger for å fullføre grunnskolen og videregående skole. Flere av de Redd Barna snakket med i skolefraværprosjektet bekrefter dette.

For et barn som har en lærevanske, som for eksempel dysleksi, er det en stor tilleggsbelastning for barnet. Lærevansker fører til at elever strever faglig på skolen, i tillegg til at det går utover det sosiale. Det gjør noe med barnets opplevelse av mestring, hva god læring er, og det å finne mening i skolehverdagen, når de faglig ikke klarer å følge med på nivået og tempoet på lik linje med medelever, og det går også utover det sosiale samspillet i klassen.

Vi ser at det er for liten satsing på spesialpedagogikk i skolen, at lærere har manglende kompetanse på hvordan tilrettelegge for elever som har ulike lærevansker og konsentrasjonsvansker, og generelt for liten

¹⁵ [Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO](#). St.meld. 6 (2019-2020):12

kunnskap om funksjonsnedsettelse. Dette svekker skolens mulighet til å oppdage tidlig lærevansker og til å møte elevenes behov for tilrettelegging for å oppnå likeverdig opplæring.

Tall fra GSI viser en økning av elever i spesialskoler og spesialgrupper.¹⁶ Dette kan tyde på at fellesskolen ikke får til å legge til rette for den enkelte elev sitt behov eller å oppfylle overordnet del av læreplanen sitt prinsipp om å skape et inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle. Dette kan blant annet handle om manglende satsing på spesialpedagogisk kompetanse i fellesskolen og at lærere har for lite kunnskap om funksjonsnedsettelse og tilrettelegging.

Snevrere normer i samfunnet

I det tidligere nevnte skolefraværprosjektet til Redd Barna har det kommet fram at det er mange ungdom som sliter med å være seg selv i klassen og på skolen, og de mener det er et samfunnsproblem.

Dette bør tas med videre og drøftes av utvalget i lys av hvordan fellesskolen kan inkludere og romme alle elever. Enkelte elever vil ha behov for et eget skoletilbud, men Redd Barna mener at nærskolen bør være det førende prinsipp for alle elever.

4. Hva skal skolens viktigste oppgaver være i framtiden?

Vi mener på bakgrunn av det vi har skissert over, at følgende bør være noen av fremtidens skoles viktigste oppgaver:

Skolens samfunnsoppdrag må bestå. Fellesskolen må være for alle!

Redd Barna mener at de verdiene og prinsippene som grunnskoleopplæringen bygger på er gode og verdt å videreføre. Skolens overordnede mål om å være en inkluderende arena der alle elever skal lære og trives, og oppleve demokrati i praksis, uansett bakgrunn, funksjonsvariasjon, kjønn, seksualitet, religion og etnisitet må bestå. Verdigrunnlaget om at opplæringen skal bygge på menneskerettigheter må fremdeles være førende, og ikke-diskriminering må være en tydelig og systematisk del av fellesskolens arbeid.

Elevmedvirkning må skje i praksis og skoledemokratiet må gjøres tilgjengelig for alle elever

Alle elever i framtidens fellesskole må ha den samme muligheten til å medvirke og påvirke undervisningen og skolehverdagen, i et inkluderende fellesskap. Skolen må legge til rette for at alle elever får erfare å bli lyttet til og tatt på alvor og får delta i reelle demokratiske prosesser. Ordningen med elevråd på alle skoler skal bevares og styrkes. Legger skolen til rette for reell elevmedvirkning vil det gi positive utslag på elevenes motivasjon, trivsel, mestringfølelse og læringsutbytte.

Demokratiundervisningen i skolen må styrke elevers demokratiske kompetanse, beredskap og politiske mestringstro på tvers av forskjeller i elevenes bakgrunn, blant annet gjennom å gi dem innsikt i ulike konkrete, reelle og autentiske demokratiske deltakelsesformer og påvirkningskanaler, gjennom større åpenhet og bevissthet om hvordan man kan inkludere kontroversielle spørsmål i undervisningen, og

¹⁶ [Fakta om grunnskolen 2024–2025](#) (udir.no)

gjennom gode møteplasser mellom elever, lærere og skoleledelse.¹⁷ Det er behov for å styrke skolen som en arena for medvirkning og demokratisk deltakelse for alle elever, ikke bare de som i utgangspunktet har de beste forutsetningene for å gjøre sin stemme gjeldende.

En trygg og inkluderende fellesskole, der alle elever føler tilhørighet til fellesskapet

Retten til et trygt og godt skolemiljø, som fremmer læring, inkludering, trivsel og helse, blir like viktig i framtidens skole. For å sikre dette videre, er det viktig at lærere har god kompetanse, nok tid og opplever å ha gode rammebetingelser til å kunne bygge trygge og inkluderende skolemiljøer og inkludere hele elevmangfoldet. Laget rundt eleven må styrkes.

Fellesskolen må jobbe kontinuerlig og systematisk for å forebygge alle former for krenkelser i skolen. Skolen må i framtida legge inn stor innsats for å motarbeide at samfunnets tendens til økt polarisering gjenspeiles i skolen. Fellesskolen må forebygge og håndtere utbredelsen av seksuell trakassering og identitetsbaserte skjellsord som er knyttet til kjønn, seksuell orientering, etnisitet, hudfarge, religion, funksjonsevne, kropp og utseende, og sosioøkonomisk bakgrunn, så dette ikke påvirker elevenes læringsmiljø negativt og hindrer klasser fra å utvikle et trygt og godt ytringsklima i klassen. Et godt skole-hjem-samarbeid er helt sentralt viktig i dette arbeidet.

Skolen må bli mer praktisk og tilby elever et variert skoletilbud

Redd Barna erfarer på skolebesøk både på barneskolen og ungdomsskolen at elever ønsker mer læring og mestring i positive fellesskap, mer praktisk og variert skoletilbud, mer valgmuligheter rundt arbeidsform i timene og vurderingsform, prosjektarbeid, og det å jobbe mer langsiktig med temaer for å kunne gå mer i dybden. Mange elever erfarer at dagens skole er for teoretisk og lite variert.

Det har vært flere positive tiltak de siste årene av regjeringen, men også andre tiltak trengs, som endring av skolekultur og styrking av elevmedvirkning og mer valgfag på barne- og ungdomsskolen. Et annet tiltak kan være at arbeidsmåtene fra yrkesfag på videregående skole, kunne brukes også på barne- og ungdomsskolen, så flere fag blir mer praksisrettede og yrkesrettede.

Likeverdig opplæring forutsetter at retten til tilpasset opplæring og individuelt tilrettelagt opplæring innfris

For å hindre at barn og ungdom får for store kunnskapshull og skolefravær grunnet manglende tilrettelegging og for sen avdekking av lærevansker, må lærere i fremtidens skole ha mer spesialpedagogisk kompetanse og kunne sette i gang tidlig innsats og kartlegging hvis det er bekymring for at en elev har lære- og språkvansker, eller konsentrasjonsvansker. Noen skoler er gode på dette allerede, men mange elever erfarer dessverre det motsatte, noe som i stor grad går utover deres rett til god opplæring, og deres

¹⁷ Huang, L.; Kjølsvædt, A.G.; Jøssok, E.; Seland, I.; Tolgensbakk, I.; Kosberg, E.; Grevle, T.E. & Davan, L.B. (2023). Demokrati, læring og mobilisering for unge medborgere (DEMOCIT). Kort oppsummert 4/23 (oda.oslomet.no)

trivsel, mestring og motivasjon til å gå på skolen. Statped må bevares og pedagogisk-psykologisk tjeneste må styrkes med flere ressurser, slik at deres kompetanse og tilbud blir tilgjengelig for alle.

Skolen må oppfylle kravet om universell utforming

Universell utforming i skolen skal fremme inkludering, likestilling og lik mulighet for *alle* elever til å delta i undervisningen og i det sosiale som skjer på skolen.

Det er viktig at myndighetene sikrer at de analoge og de digitale læringsmidlene som er i bruk i undervisningen og i skolearbeidet ellers oppfyller kravene om universell utforming. Organisasjonen Unge funksjonshemmede beskriver tanken bak universell utforming slik, som vi ønsker utvalget tar med seg:

«Tanken bak universell utforming er at hovedløsningen skal være så tilgjengelig som mulig, slik at så mange som mulig kan inkluderes og benytte seg av løsningen slik den er, og redusere bruken av særløsninger og behov for individuell tilrettelegging og hjelpemidler. Universell utforming gjør at alle kan benytte seg av de samme løsningene og delta på de samme arenaene og plattformene. Det skal likevel være rom for tilpasning til enkeltpersoner som trenger det når de universelle løsningene ikke er nok, for å sikre likeverdig tilgjengelighet. Tilrettelegging kan være et middel for å oppnå bedre tilgjengelighet.»¹⁸

Både FNs barnekomité og FNs høykommissær for menneskerettigheter har bedt Norge om å sikre at de gjennomfører veikartet for universell utforming av skolebygg.¹⁹

Vi oppfordrer utvalget til å se på hvordan fellesskolen i framtida kan oppfylle krav om universell utforming, og sikre god læring og god mestringsfølelse for elever med lese- og skrivevansker, elever med sammensatte lærevansker og elever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom.

Barns rett til læring, trivsel og trygghet må være styrende prinsipper for digitalisering i skolen

Det er viktig at digitaliseringen i framtidas skole ivaretar barns rett til deltakelse og informasjon, og som adresserer samfunnets plikt til bedre å ivareta barns rett til personvern og verne barn mot reklame og skadelig innhold, og sikre at de er i tråd med barnekomiteens generelle kommentar nr. 25 (2021) om barns rettigheter relatert til det digitale miljøet.²⁰

Vi mener skolen må satse på utvikling av teknologi som er tuftet på prinsipper om barns rettigheter, nærmere bestemt [Child Rights by design](#).²¹ Det innebærer blant annet at tjenesten er laget for barn, er alderstilpasset og har innebygd diskrimineringsvern og personvern. Vi mener skolen bør forby bruk av gratisapper som profitterer på barns personvern, og som har forretningsmodeller som eksponerer barn for skadelig innhold og bruker avhengighetsskapende teknologi.

¹⁸ [Universell utforming av grunnskolen Hvor er vi i 2021?](#) Unge funksjonshemmede. Rapport 2021: 9

¹⁹ Committee on the Rights of the Child. *List of issues prior to submission of the seventh periodic report of Norway Education, leisure and cultural activities* artikkel 26 a. [UN Compilation of information prepared by the Office of the United Nations High Commissioner on Human Rights](#)

²⁰ [Generell kommentar nr. 25 \(2021\) om barns rettigheter relatert til det digitale miljøet](#) (regjeringen.no)

²¹ [Child Rights by Design](#)

Videre er det viktig at skolen har teknologi som er tilgjengelig for alle, og at det oppfyller krav til universell utforming. Det er også viktig å videreføre satsing på analoge læremidler, slik at lærerens valg av metode kan tas ut fra pedagogiske hensyn, i tråd med skjermbruksutvalgets anbefalinger.

En mer rettferdig ressursfordeling mellom kommuner

For at fellesskolen skal kunne ivareta sitt mandat også i framtiden, må de økonomiske forskjellene mellom kommuner reduseres. I dag ser vi store variasjoner i kvaliteten på skole- og støttetilbudet, og for å motvirke dette mener Redd Barna at utvalget bør anbefale at det kommunale inntektssystemet gjennomgås i et barnerettighetsperspektiv, med mål om å sikre mer rettferdig fordeling av ressurser – og å styrke alle kommuners evne til å følge opp barns behov.

Dette tilsier blant annet at grunnskole og barnehage må vektas høyere i inntektssystemet, og at levekårsutfordringer bør vurderes som et kriterium i delkostnadsnøkkelen. Kommuner med mange barn som trenger spesifikk oppfølging, må få bedre rammer til å styrke laget rundt eleven. Det innebærer flere ansatte med pedagogisk kompetanse og sosialfaglig bakgrunn, slik at lærere får tid og kapasitet til å følge opp både enkeltelever og klassemiljø.

Samtidig må skolene ha mulighet til å kjøpe inn relevante og kvalitetssikrede analoge og digitale læremidler, sikre universell utforming og tilby inkluderende og tilgjengelig undervisning – også for elever med funksjonsnedsettelse, kroniske sykdommer og lærevansker. Dette er avgjørende for at barn skal få god undervisning og nødvendig støtte – på sin nærscole, sammen med andre barn i sitt nærmiljø.

Styrk skolens rolle i å utjevne ulikhet og fremme sosial mobilitet

En av skolens sentrale oppgaver i framtiden må være å bidra til sosial mobilitet. Det innebærer å gi barn og unge reelle muligheter til å lykkes i utdanning og senere delta i arbeids- og samfunnsliv – uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn. Redd Barna er derfor glad for at utvalgets mandat tydelig slår fast at en god skole bidrar til sosial mobilitet og sikrer at flest mulig kan delta i utdanning, arbeid og samfunnsliv.

Når utvalget nå skal vurdere hvordan skolen i framtiden kan gi alle elever likeverdige muligheter – uavhengig av kjønn og bakgrunn – mener vi det er avgjørende at de adresserer levekårsforskjeller og sosial ulikhet i barns oppvekst. Vi viser til anbefalingen fra NOU 2020:16 *Levekår i byer* om å utvikle bedre og mer tilgjengelig levekårsdata på områdenivå.²² Slike data er avgjørende for å kunne identifisere hvor utfordringene er størst, og for å sette inn målrettet innsats og ekstra ressurser til områder med store opphopninger av levekårsutfordringer.

I praksis kan dette innebære at skoler i levekårsutsatte områder får økt finansiering og styrking av laget rundt eleven – med flere miljøarbeidere, spesialpedagoger og sosialfaglig personell. I områder med store sosiale forskjeller bør man også legge til rette for lavere gruppestørrelser og høyere lærertetthet. Tidlig innsats og tettere tverrfaglig samarbeid mellom barnehage, SFO, skole og helsetjenester er avgjørende for å fange opp barn i risiko og gi dem støtte før utfordringene vokser.

²² Utdanningsdepartementet og Kommunaldepartementet (2020): *Levekår i byen*. NOU 2020; 16

Gratis skole – forutsetning for sosial utjevning og mobilitet

Fellesskolen skal gi alle barn like muligheter til å lære og utvikle seg, uavhengig av familiens økonomi. FNs barnekonvensjon og opplæringsloven §§ 2-15 slår fast at grunnopplæringen skal være gratis. Likevel viser erfaringer fra både barn, foreldre og lærere at skolehverdagen fortsatt innebærer en rekke kostnader som svekker dette prinsippet i praksis.

Redd Barnas rapport *Alt koster penger* dokumenterer hvordan barn holdes utenfor aktiviteter, turer og innkjøp fordi familiene ikke har råd.²³ Det handler om alt fra mat, utstyr og klær til skoleaktiviteter som koster penger – og som oppleves som obligatoriske, selv om de formelt er frivillige. Dette bidrar til utenforskap og ulikhet – og står i veien for skolens rolle som arena for sosial mobilitet.

Ekspertgruppen om betydningen av barnehage, skole og SFO for sosial utjevning og sosial mobilitet viser i sin rapport *Et jevnere utdanningsløp* fra 2024, til at barns sosiale bakgrunn i stor grad påvirker hvordan de klarer seg i skolen – og at forskjellene øker med alderen. Hvis fellesskolen skal utjevne forskjeller og gi alle barn reelle muligheter, må prinsippet om gratis skole styrkes og etterleves bedre.

Redd Barna mener utvalget bør anbefale konkrete tiltak for å sikre at gratisprinsippet følges opp i praksis. Dette inkluderer bedre veiledning til skoler og tilsyn, samt regulering av foreldrebidrag og kommersiell aktivitet i skolen. Vi viser til våre anbefalinger i rapporten *Kostnader i en skolehverdag*, og ber utvalget anerkjenne gratisprinsippet som en avgjørende forutsetning for sosial utjevning i skolen.²⁴

Hvordan kan fellesskolen i framtida favne samiske og flerspråklige elever på en god måte?

Redd Barna vil oppfordre utvalget til å se på hvordan elever som har andre morsmål enn norsk, opplever trivsel, god læring og mestring i skolen i dag. Det er viktig at disse elevene får jobbe parallelt med fag og språkutvikling, slik de har behov for. Vi vil særlig vise til Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) sin side om [prinsipper for god andrespråksopplæring](#), som dere finner her.²⁵ Her er det viktige elementer og prinsipper som også bør tas med i utvalgets arbeid.

Redd Barna vil særskilt vise til elevers rett til å få opplæring i og på samisk i opplæringsloven § 3-2, og vi vil understreke hvor viktig det er at det legges til rette for i framtidens skole. FNs barnekomité har påpekt i sin generelle kommentar nummer 11 (2009), og senere i sine avsluttende merknader til Norge, at Norge må særlig arbeide mot diskriminering og språklige utfordringer som samiske barn opplever.²⁶

Avsluttende bemerkninger om skolens rammebetingelser

Redd Barna vil understreke overfor utvalget at det er avgjørende at myndighetene styrker skolens rammebetingelser for å øke elevmedvirkningen i skolen og gi elever bedre tilpasset opplæring; som økt bemanning og høyere lærertetthet, styrket lag rundt elevene, mindre klassestørrelser og mindre dokumentasjonskrav.

²³ Redd Barna (2020): [Alt koster penger](#). Erfaringer og råd fra barn om fattigdom og utenforskap i Norge.

²⁴ Redd Barna (2023) *Kostnader i en skolehverdag*.? Redd Barna-rapport 2023, s. 20

²⁵ [Prinsipper for god andrespråksopplæring](#), nafo.no

²⁶ [GENERELL KOMMENTAR NR. 11 \(2009\) Urbefolkningsbarn og deres rettigheter etter konvensjonen](#) (regjeringen.no)

Det er et stort behov for et sterkt lag rundt elevene og bedre tverrfaglig samarbeid på skolen. Sosiallærere, sosialpedagogiske rådgivere, miljøterapeuter, spesialpedagoger, helsesykepleiere, mangfoldsrådgivere, SFO-ansatte, assistenter og ikke minst foreldre er viktige i laget rundt elevene. PP-tjenesten må dessuten styrkes. Statped må bevares, for å sikre at elever med særskilte opplæringsbehov får støtte og hjelp til å kunne medvirke og lære på lik linje med andre medelever.

Med bedre rammebetingelser kan lærere få bedre tid i klasserommet og større rom for å legge til rette for økt elevmedvirkning og tilpasset opplæring, sikre elever som har rett til individuelt tilpasset opplæring og nok tid til å jobbe med det relasjonelle i klassen sin og bygge trygge og inkluderende «vi-fellesskap», der alle elever kan høre til i framtidens skole.

Redd Barna takker for muligheten til å sende innspill, og kan bidra med ytterligere innspill senere i utvalgets arbeid, hvis ønskelig.

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Amund Røhr Heggelund

Kst. seksjonsleder kunnskap og nasjonal politikk

Anne Elin Kleva

skolerådgiver

Brevet er elektronisk godkjent, derfor ingen signatur